

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายและการควบคุม คุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพร

โดย ภก.ยอดวิทย์ กาญจนการุณ
หัวหน้าศูนย์วิชาการผลิตภัณฑ์สมุนไพร
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

เนื้อหาความรู้การควบคุมคุณภาพ

- ๑. ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- ๒. การควบคุมตามกฎหมายในปัจจุบัน
- ๓. หลักการและแนวทางคัดเลือกวัตถุดิบสมุนไพร
- ๔. ปัญหาในการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบสมุนไพร

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

- อาหาร : ตาม พ.ร.บ. อาหาร
- ยา : ตาม พ.ร.บ. ยา
- เครื่องสำอาง: ตาม พ.ร.บ. เครื่องสำอาง
- วัตถุอันตราย: ตาม พ.ร.บ.วัตถุอันตราย

การควบคุมตามกฎหมาย

การควบคุมก่อนยาออกสู่ท้องตลาด (Pre-marketing Control)

- การขออนุญาต
- การขึ้นทะเบียนตำรับยา
- การโฆษณา

การควบคุมหลังยาออกสู่ท้องตลาด (Post-marketing Control)

- การกำกับดูแล
  - ผู้ประกอบการ
  - ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ
  - ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. ๒๕๖๒

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“สมุนไพร” หมายความว่า ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ได้
จากพืช สัตว์ จุลชีพ หรือแร่ ที่ใช้ ผสม ประุง หรือ
แปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

เภสัชวัตถุ ในหลักเภสัชกรรม

→ ๑. พืชวัตถุ

→ ๒. สัตว์วัตถุ

→ ๓. ธาตุวัตถุ

→ ๔. จุลชีพวัตถุ

การพัฒนาองค์ความรู้การแพทย์

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

องค์ความรู้แพทย์แผนจีน

พืช สัตว์
แร่ธาตุ
ต่างๆ

การแปรรูป
กรรมวิธีการ

เครื่องยา
ในการปรุงยา

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

คุณภาพของวัตถุดิบสมุนไพร

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

- คุณภาพของวัตถุดิบมีความสำคัญต่อการเตรียม
เครื่องยาที่มีคุณภาพ หากวัตถุดิบไม่มีคุณภาพตั้งแต่
แรก ถึงแม้ว่าขั้นตอนการเตรียมเครื่องยาจะดีแค่ไหน
ก็ไม่สามารถผลิตเครื่องยารวมทั้งผลิตภัณฑ์
ต่างๆ ให้ได้คุณภาพได้ โดยสมุนไพรแต่ละชนิดมี
สารออกฤทธิ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสารเหล่านี้ก็จะแปร
ผันไปตามสถานที่ปลูก เทคนิคการปลูก การเก็บ
เกี่ยว การเก็บรักษา การขนส่ง เป็นต้น

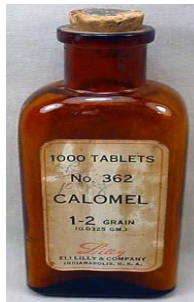

การสังเกตจากรูป ร่าง ลักษณะ

- เครื่องยาสมุนไพรที่ใช้ แต่ละชนิดจะมีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกัน ซึ่งสามารถใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ อันได้แก่ การใช้ตาดู การใช้ลิ้นชิมรส การดมด้วยจมูก และการสัมผัสด้วยผิวหนังสัมผัส

การจัดเตรียมเครื่องยาไทยให้ได้มาตรฐาน

- การเก็บเกี่ยวสมุนไพร
- การคัดแยกสมุนไพร
- การทำความสะอาดตัวยา
- การลดขนาดของตัวยา
- การทำให้แห้ง
- การเตรียมเครื่องยาด้วยเทคนิคพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

หลักในคัดเลือกเครื่องยาให้ได้มาตรฐาน

➔ ๑. ด้านความปลอดภัย

➔ ๒. ด้านประสิทธิผล

➔ ๓. ด้านคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

เรื่อง

หลักเกณฑ์การพิจารณาขึ้นทะเบียนตำรับยา
แผนโบราณเกี่ยวกับมาตรฐานการปนเปื้อน
เชื้อจุลินทรีย์และโลหะหนัก

1. มาตรฐานยาแผนโบราณต้องไม่มีการปนเปื้อนเชื้อ
จุลินทรีย์ที่อาจก่อให้เกิดโรคตามมาตรฐานที่ระบุใน
Thai Herbal Pharmacopoeia 2000 ดังนี้

Staphylococcus aureus ต่อยา 1 กรัม
หรือ 1 มิลลิลิตร

Clostridium spp. ต่อยา 10 กรัมหรือ 10
มิลลิลิตร

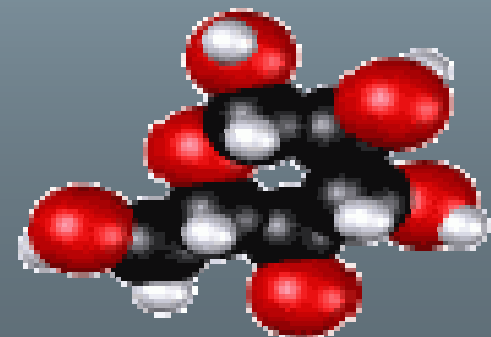
Salmonella spp. ต่อยา 10 กรัมหรือ 10
มิลลิลิตร

2. มาตรฐานยาแผนโบราณต้องไม่มีการปนเปื้อน ของโลหะหนัก ดังนี้

สารหนู (Arsenic) ไม่เกิน 4 ส่วนในล้านส่วน

แคดเมียม (Cadmium) ไม่เกิน 0.3 ส่วนในล้านส่วน

ตะกั่ว (Lead) ไม่เกิน 10 ส่วนในล้านส่วน

ปัญหาที่พบเจอในปัจจุบัน

➔ ๑. วัตถุดิบขาดแคลน

➔ ๒. วัตถุดิบไม่ได้มาตรฐาน

➔ ๓. วัตถุดิบมีการปนปลอม

ปัญหามาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- การเกิดรา
- ความเสียหายจากแมลง
- การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ และกลิ่น
- การเกิดการเยิ้ม
- การเกาะติดกัน
- การบวมและน้ำเสีย

การควบคุมมาตรฐานสมุนไพร

■ เครื่องยาประเภท โภษจู้ ต่างๆ

คำว่า “โภษจู้” ในคัมภีร์อายุรเวทของอินเดียมีพบปรากฏคำว่า “kuth” เป็นชื่อของเครื่องยา และมีรากศัพท์มาจากคำว่า kusta ในภาษาเปอร์เซีย

- โภษจู้ทั้งเก้า : โภษจู้เชียง โภษจู้สอ โภษจู้ห้วบัว โภษจู้จุพาลัมพา โภษจู้เขมา โภษจู้ก้านพร้าว โภษจู้กระดุก โภษจู้พุงปลา โภษจู้ชฎามังสี
- โภษจู้พิเศษ : โภษจู้กะกลิ้ง โภษจู้กักรา โภษจู้น้ำเต้า
- โภษจู้นอกพิกัด : โภษจู้กุสุมภ์ โภษจู้ชีแมว โภษจู้นมิณี โภษจู้จุพารศ โภษจู้สอเทศ โภษจู้สิงคตี โภษจู้กะเพ้อ

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

■ โกษฐ์เชียง และ ตังกวย

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

■ โขষ্ঠหัวบัว

■ โขষ্ঠน้ำเต้า

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

■ โขจรู้ชูปาล์มพา

- *Artemisia annua*

- *Artemisia vulgaris*

- *Artemisia pallens*

- *Artemisia argyi*

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

■ โขษฐิ์กระตูก

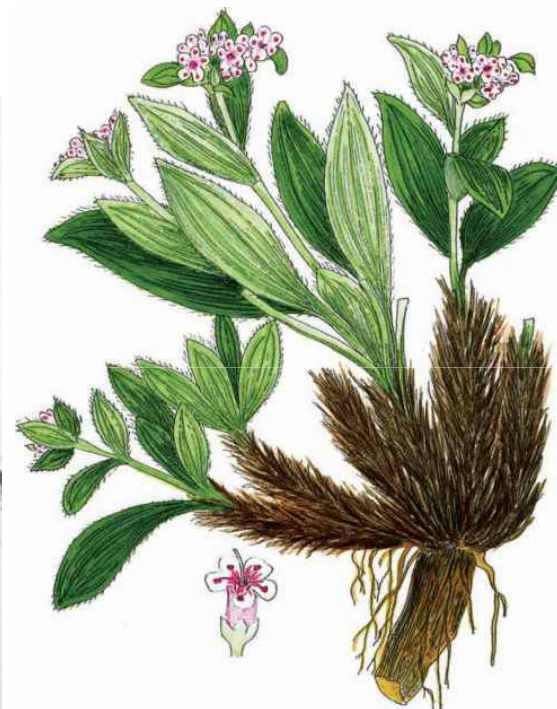

■ บัวหิมะ

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- โกษฐ์ชฎามังยี *Nardostachys jatamansi* DC.

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- โขষ্ঠูชฎามังษี **ปลอม**

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- เขากูย (โกษฐ์สิงคลี) *Saiga tatarica*

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- ดอกคำฝอย (โกษฐ์กุสุมภ์) *Carthamus tinctorius*

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- ฝูาฝร่น (saffron) *Crocus sativus*

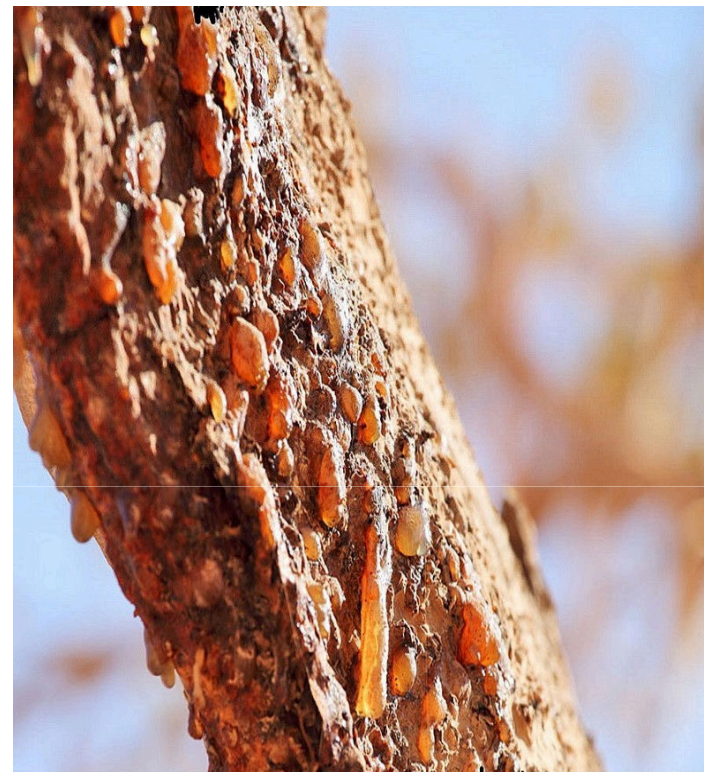
มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- “เทียน” เครื่องยาจำพวกหนึ่งที่มีใช้มาแต่โบราณ ได้แก่
เทียนตาคักแตน เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนแดง เทียนดำ เทียนยาวพาลี
เทียนสัตตบุขย์ เทียนตากบ เทียนเกล็ดหอย เทียนขม เทียนลวด เทียนเกลบ
เทียนชะมด

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

❖ มดยอบ *Commiphora myrrha resin*

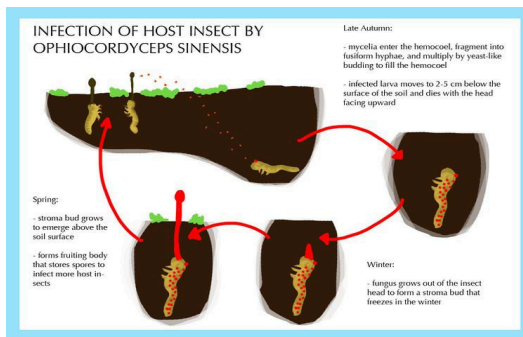
มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- ถั่งเช่า (หญ้าหนอน) *Ophiocordyceps sinensis*

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- ถังเช่า (หญ้าหนอน) *Ophiocordyceps sinensis*

มาตรฐานสมุนไพรและเครื่องยา

- เห็ดถั่งเช่าสีทอง *Cordyceps Militaris*

成都荷花池中药材专业市场

ChengDu HeHuaChi Chinese Herbal Medicine Market

68

招商咨询中心请上二楼

招商咨询中心请上二楼

招商咨询中心请上二楼

线索有奖 最高奖励5000元
举报电话 028-3772232 金牛公安分局 光明派出所

招商咨询中心请上二楼

蜀氏虫草

蜀氏虫草

蜀氏虫草

三股三元堂
东阿阿胶 龟甲胶 鹿角胶
全国客服电话：400-685-0598 位置：17号大门口一楼门店685号 二楼门店0598号

二楼福源堂虫草行开业大酬宾 五折 1780

张家有中药批发 6-1-453
泡参 苍朮 白鲜皮 灵仙 兔丝子 升麻 僵蚕 白头翁
180-1058-6678
136-6626-7088

河北东阿阿胶股份有限公司

“北改”商贸城，雄起！
老六草药行
134-3894965

“北改”商贸城，雄起！

川明参 当归 黄芪
6-1-0663

贝母 覆盆子 石斛 鲜地黄
吴茱萸 山慈姑 骨碎补
电话：13703978828

食品药品监管
食药监管在身边
健康生活齐构筑
监督举报电话：12315
投诉举报奖励金额最高20万元

WiFi

二楼 福源堂虫草行开业大酬宾 五街 1780

鍾氏蟲草行

028-61370666
028-61370777
400-888-6363
WWW.ZSCCH.COM

福源堂虫草行

福源堂

鍾氏蟲草行

生命 珍愛 藥品

鐘氏蟲草行

威富堂蟲草行

鐘氏蟲草行

東林

工務局三化建設
3EVOLVEBUILD

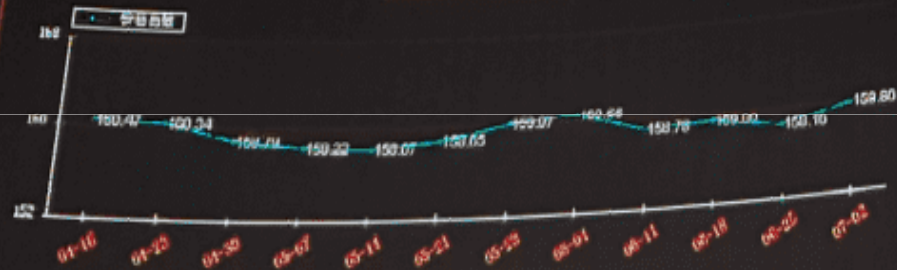

更多资讯请访问 www.ysindex.com

植物果种类[周价格指数]

本周涨幅top10

- 1 北苍术(统货) ¥ 80元/千克 ↑
- 2 大母石(统货) ¥ 46.5元/千克 ↑
- 3 羌活(统货) ¥ 400元/千克 ↑
- 4 沉香(国) 一 ¥ 3020元/千克 ↑
- 5 灰黄巴(统货) ¥ 40元/千克 ↑
- 6 香贝(一等) ¥ 3300元/千克 ↑
- 7 佛手(统货) ¥ 220元/千克 ↑
- 8 松贝(米贝) ¥ 3775元/千克 ↑
- 9 南黄芩(片装) ¥ 120元/千克 ↑
- 10 大芩元(一等) ¥ 120元/千克 ↑

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข

กองผลิตภัณฑ์สมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

โทรศัพท์ **02-590-7476**

โทรสาร **02-590-7477**